

Γ. ΚΑΦΕΝΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΤΑΞΗ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1974

8
Φ

5. Ἡ ἐπανάσταση στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας καὶ ὁ Ἀθανάσιος Διάκος

Τὴν ἔκρηξη τῆς ἐπανάστασης στὴν Πελοπόννησο ἀκολούθησε καὶ ἡ ἔκρηξη τῆς ἐπανάστασης στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στις 3 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1821 ὁ Διάκος σήκωσε τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία στὴ Λειβαδιά, ὁ Πανουργιᾶς στὴν Ἄμφισσα καὶ ὁ Δυοβουνιώτης στὴ Βοδονίτσα.

Ὁ Χουρσίτ ἔστειλε 9000 ἄντρες μὲ τὸν Ὁμέρ Βρυώνη καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ, γιὰ νὰ καταστείλουν τὴν ἐπανάσταση τῆς Στερεᾶς καὶ ὕστερα νὰ κατέβουν στὴν Πελοπόννησο νὰ βοηθήσουν τὸν Μουσταφάμπεη.

Ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος. Ἄν ἔφταναν τὰ στρατεύματα αὐτὰ στήν Πελοπόννησο, ἡ ἐπανάσταση θὰ κινδύνευε. Γι' αὐτὸ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Διάκος, Πανουργιάς καὶ Δυοβουνιώτης ἀποφάσισαν νὰ τὰ ἐμποδίσουν καὶ ἔπιασαν τὸ δρόμο ποὺ φέρνει ἀπὸ τὴ Λαμία στήν Ἄμφισσα. Ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης ὀχυρώθηκαν στὰ ὑψώματα πρὸς τὴν Οἶτη καὶ ὁ Διάκος ἔπιασε τὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας πρὸ εἶναι πάνω στὸν ποταμὸ Σπερχειό.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος καταγόταν ἀπὸ τὴ Μουσούνισσα τῆς Παρασσιίδας. Τὰ νεανικά του χρόνια τὰ πέρασε στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ποὺ εἶναι κοντὰ στήν Ἀρτοτίνα, μέσα σὲ ἓνα πυκνὸ δάσος, κάτω ἀπὸ τὶς γυμνές καὶ ἀπόκρημνες κορφές τῶν Βαρδουσιῶν. Τὸ σεμνὸ ἔνδυμα τοῦ κληρικοῦ ἔκρυβε μιὰ θερμὴ ἐλληνικὴ καρδιά μὲ ἀκατάβλητο ἠρωικὸ φρόνημα. Ἀργότερα ὑπηρέτησε στὸ στρατὸ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ καὶ ἐκεῖ γνώρισε καὶ συνδέθηκε φιλικὰ μὲ τὸν Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρουῦτσο. Ὑστερα ἔγινε ἀρματολὸς στήν περιφέρεια τῆς Λειβαδιᾶς καὶ ἐκεῖ μὴθηκε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία. Τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν κήρυξη τῆς ἐπανάστασης πῆρε μαζί μὲ τοὺς Ἐπισκόπους Ταλαντίου Νεόφυτο καὶ Ἄμφισσας Ἡσαΐα σὲ σύσκεψη ποὺ ἔκαναν στὴ μονὴ τοῦ ὁσίου Λουκά.

Ὅταν φάνηκε ἀπὸ μακριὰ τὸ πολυάριθμο στρατεῦμα τοῦ Ὁμὲρ Βρυώνη, οἱ ἄντρες τοῦ Πανουργιά καὶ τοῦ Δυοβουνιώτη σκορπίστηκαν. Ἄλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄντρες τοῦ Διακόου. Λίγα ὅμως διαλεχτὰ παλληκάρια ἔμειναν, γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦν μαζί μὲ αὐτόν. Ἄλλὰ τί μποροῦσαν νὰ κάμουν μιὰ χούφτα ἄνθρωποι μπροστὰ σὲ μιὰ πολυάριθμὴ στρατιά;

Καὶ ὅμως ὁ Διάκος δὲ θέλει νὰ φύγη. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι οἱ Θερμοπύλες ποὺ ὁ ἄλλος ἐκείνος πρόμαχος τῆς Ἑλλάδας, ὁ ἠρωικὸς Λεωνίδας, δὲ φοβήθηκε τὶς μυριάδες τῶν Περσῶν καὶ δὲν ἄφησε τὴ θέση

του. Ἡ μάχη ἀναψε. Τὰ παλληκάρια του σκοτώνονται τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ αὐτὸς μένει ἀκλόνητος στὴ θέση του. Ὁ ψυχογιὸς του τοῦ φέρνει τὴν φοράδα του καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ φύγη. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἀπαντᾷ: «Ὁ Διάκος δὲ φεύγει». Τὸ τουφέκι του σπάζει. Τότε ὁ ἥρωας σύρει τὸ γυαταγάνι του καὶ ὁρμᾷ στὸ μέσο τῶν ἐχθρῶν. Καὶ τὸ σπαθί του ὁμῶς σπάζει καὶ τότε τραυματισμένος στὸν ἀριστερὸν ὤμο πέφτει ζωντανὸς στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν.

Χίλιοι τὸν πᾶνε ἀπὸ μπροστὰ
καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω...

Ὁ Ὅμηρ Βρυώνης θαυμάζει τὴ λεβεντιὰ καὶ τὴν παληκαριὰ τοῦ Διάκου καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ γίνῃ Τοῦρκος καὶ τοῦ ὑπόσεται νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ ζωὴ, τιμὲς καὶ πλοῦτη.

–Γίνεσαι Τοῦρκος, Διάκο μου,
τὴν πίστη σου ν’ ἀλλάξης...;

–Πᾶτε καὶ σεῖς κι ἡ πίστη σας
μουρτάτες νὰ χαθῆτε,

Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα
Γραικὸς θὲ νὰ πεθάνω...

Τὸν ἔφεραν στὴ Λαμία, τὸν σούβλισαν καὶ τὸν ἔψησαν ζωντανό. Ὄταν τὸν ὀδηγοῦσαν στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου ἀνήμερα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στίς 23 τοῦ Ἀπρίλη ποῦ ἡ ἀνθισμένη φύση μοσχοβολοῦσε εἶπε:

«Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ διάλεξεν
ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
τώρα π’ ἀνθίζουν τὰ κλαριά
καὶ βγάζει ἡ γῆς χορτάρη».

Ὅλο τὸ διάστημα τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου του ὁ Διάκος ἔδειξε ὑπεράνθρωπη καρτερία καὶ εὐψυχία. Οὔτε ἀναστεναγμὸς δὲν βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἦταν ἓνας ἥρωας!

Ἡ πατρίδα, ὅταν ἐλευθερώθηκε, ἔστησε στὴ Λαμία τὸν μαρμάρινον ἀνδριάντα του, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴ μνήμη του.

Ἔργασίες: Νὰ διαβαστοῦν τὰ σχετικά μὲ τὴ θυσία τοῦ Διάκου ποιήματα.

6. Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουῖτος καὶ τὸ χάνι τῆς Γραβιάς

Τὸν μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Διάκου ἐκδικήθηκε ὕστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ὁ φίλος τοῦ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουῖτος. Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουῖτος ἦταν γυιὸς τοῦ Γεωργίου Ἀνδριτίσου ποῦ πολέμησε μὲ τὸν Λάμπρο Κατσώνη καὶ θανατώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὴν Κωνσταντινούπολη. Εἶχε μέτριο ἀνάστημα, ἀλλὰ δασύτριχο, εὐρωστο, καὶ εὐκίνητο σῶμα.

Ὑστερα ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Ἀλαμάνας ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἄμφισσα. Εἶχε σκοπὸ νὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκία τῆς Τριπόλεως.

Ὁ Ὀδυσσεύς ἔμαθε τὸ δρομολόγιο τῆς πορείας τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη καὶ ἀποφάσισε νὰ καταλάβῃ μαζί μὲ τὸν Παχουργιὰ καὶ τὸν Δουβουινιώτη τὰ στενὰ τῆς Γραβιάς ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Παρνασσὸ καὶ Γκιώνα. Οἱ δύο ἄλλοι ὀπληρχηγοὶ ἐπίασαν τὰ πλάγια τῶν βουνῶν. Ὁ Ὀδυσσεύς ἐπίασε ἓνα πλινθόχτιστο χάνι στὸ δρόμο ποῦ θὰ περνοῦσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Βρυώνη. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ εἶπε στὰ παλληκάρια του ὅτι θὰ μποῦν μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάνι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ πολεμήσουν τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς θέλουν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ἄς πιαστοῦν στὸ χορὸ, ποῦ ἔσυρε ὁ ἴδιος μὲ τὸ τραγούδι «Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά, Ἄγραφα καὶ Ξηρόμερο....».

Ἐκατὸν εἴκοσι γενναῖοι πιάστηκαν στὸ χορὸ καὶ μπῆκαν στὸ χάνι.

Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουῖτος.

Ἐκλείσαν μὲ πέτρες τὰ παράθυρα, ἄνοιξαν πολεμότρυπες καὶ περίμεναν. Ἀπὸ μακριὰ ἔφτανε ὁ θόρυβος καὶ ἡ ποδοβολή τοῦ στρατεύματος ποῦ προχωροῦσε πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Οἱ ἄντρες τῶν δύο ἄλλων ὀπλαρχηγῶν δὲ μπόρεσαν νὰ βαστάξουν στὴν ἐπίθεση τῶν Τούρκων καὶ διασκορπίστηκαν. Ἔτσι οἱ Τούρκοι ἔφτασαν στὸ χάνι. Μπροστὰ πήγαινε ἓνας δερβίσης ἔφιππος. Ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν ρωτᾷ μέσα ἀπὸ τὸ χάνι, ποῦ πηγαίνει. Κι' αὐτὸς λέει πὼς πηγαίνει νὰ σφάξῃ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Προφήτη. Ἀλλὰ δὲν πρόφτασε νὰ τελειώσῃ καὶ ἔπεσε νεκρὸς. Οἱ Τούρκοι τότε ἔκαμαν ἐπίθεση, ἀλλὰ τὰ βόλια τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοὺς θέριζαν. Ἡ μιὰ ἐπίθεση τελείωνε ἢ ἄλλη ἄρχιζε. Σὰν μανιασμένα κύματα ὄρμουσαν ἐπάνω στοὺς τοίχους τοῦ χανιοῦ. Σωροὶ τουρκικῶν πτωμάτων σκεπάζουν τὴ γύρω ἔκταση.

Ὁ Ὀμέρ Βρυώνης θυμώνει καὶ διατάζει καὶ νέες ἐπιθέσεις. Οἱ Τούρκοι πλησιάζουν τοὺς τοίχους καὶ προσπαθοῦν νὰ τοὺς γκρεμίσουν μὲ τοὺς ὤμους τους. Ἀλλὰ τὸ πῦρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀνδρούτσου ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ χάνι σκorpπίζει τὸ θάνατο πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις.

Ὁ Ὀμέρ Βρυώνης περικυκλώνει τὸ χάνι καὶ στέλνει στὴ Λαμία νὰ τοῦ φέρουν κανόνια νὰ γκρεμίσῃ μ' αὐτὰ τοὺς τοίχους. Τὴ νύχτα ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τὰ παλληκάρια του ἄνοιξαν τὴν πόρτα καὶ μέσα στὸ σκοτάδι, κατάμαυροι ἀπὸ τὸν καπνὸ, μὲ τὰ γιαταγάνια στὰ χέρια, πέρασαν μέσα ἀπ' τὶς τουρκικὲς γραμμὲς καὶ ἔφυγαν πρὸς τὸ γειτονικὸ βουνό. Ἐκεῖ μετρήθηκαν καὶ ἔλειπαν ἀπ' αὐτοὺς δύο, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἶχαν σκοτωθῆ παραπάνω ἀπὸ τριακόσιοι.

Ἡ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων στὸ χάνι τῆς Γραβιάς ἔκανε τὸν Ὀμέρ Βρυώνη νὰ ἀλλάξῃ πορεία. Φοβήθηκε νὰ συνεχίσῃ τὴν πορεία του πρὸς τὴν Ἀμφισσα καὶ μαζί μὲ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ προχώρησαν πρὸς τὴ Βοιωτία.

• **Ἔργασίες:** Διαβάστε τὸ ποίημα τοῦ Ζαλοκώστα «Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς». Σχεδιάστε τὴν πορεία τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

7. Ἡ μάχη στὰ Βασιλικά

Ὁ Σουλτάνος, γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὶς προσπάθειες τοῦ Χουρσίτ γιὰ

τὴν καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης, ἔστειλε καὶ κεῖνος στὴν Ἑλλάδα τὸν Μπαϊράμ πασᾶ μὲ 12.000 ἄντρες.

Ἡ στρατιὰ αὐτὴ πέρασε στὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία καὶ κατέβηκε στὴ Φθιώτιδα, γιὰ νὰ ἐνωθῆ μὲ τοὺς δύο ἄλλους στρατηγούς τοῦ Χουρσίτ ποὺ τὸν περίμεναν στὴ Βοιωτία, γιὰ νὰ κατέβουν ὅλοι ἐνωμένοι στὴν Πελοπόννησο.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς Γκούρας, Πανουργιάς, Δυοβουνιώτης καὶ ἄλλοι κατάλαβαν τὸ μεγάλο κίνδυνο ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν Πελοπόννησο, ἂν κατόρθωναν νὰ ἐνωθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ τουρκικὲς δυνάμεις. Ἐνώθηκαν λοιπὸν ὅλοι καὶ ἔπιασαν τὸ δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ ἀπὸ τὴ Λαμία στὴν Ἀταλάντη σὲ μιὰ τοποθεσία ποὺ λέγεται Βασιλικά.

Ἐκεῖ ἐγίνε σκληρὴ μάχη μὲ τὴ στρατιὰ τοῦ Μπαϊράμ στίς 26 Αὐγούστου 1821. Οἱ Τούρκοι σὰν κύματα ἔπεφταν ἐπάνω στὰ ταμπούρια τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες ἀκλόνητοι κρατοῦν τίς θέσεις τους. Ὅταν ὅλα τὰ τουρκικὰ στρατεύματα μίπηκαν στὴ μάχη, οἱ Ἕλληνες δὲν προφταίνουν πιά νὰ πυροβολοῦν. Τότε τραβοῦν τὰ σπαθιά τους καὶ ρίχνονται ἐπάνω στὸ πλῆθος τῶν Τούρκων. Τόση ἦταν ἡ ὄρμη τους, ποὺ λένε, πὼς ὅταν τελείωσε ἡ μάχη, δὲ μπορούσαν ν' ἀνοίξουν τὴ χούφτα τοῦ Γκούρα γιὰ νὰ τοῦ βγάλουν ἀπὸ μέσα τὸ γιαταγάνι του, γιὰ τὴν νεῦρα του ἀπ' τὸ πολὺ τὸ σφίξιμο εἶχαν πιαστῆ. Οἱ Τούρκοι ὑποχώρησαν πρὸς τὴ Λαμία καὶ διαλύθηκαν. Δυὸ χιλιάδες νεκροὺς ἄφησαν στὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τὸ γυιὸ τοῦ Μπαϊράμ. Ὁ ἴδιος πέθανε ὕστερα ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὴ λύπη του.

Πολλὰ ὄπλα, πολεμοφόδια, κανόνια, τροφὲς καὶ ρουχισμὸς ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ἦταν τὸ ὅτι παρεμποδίστηκε ἡ εἰσοδος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων στὴν Πελοπόννησο. Γιὰ τὸν Ὅμηρ Βρυώνης ἔμαθε τὴν καταστροφὴ τοῦ Μπαϊράμ, δὲν τόλμησε νὰ προχωρήσῃ χωρὶς ἐνισχύσεις καὶ ἀποφάσισε νὰ γυρίσῃ στὴν Ἠπειρο. Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ ὁ Κιοσέ-Μεχμέτ καὶ ἔτσι δόθηκε καιρὸς στὸν Κολοκοτρώνη νὰ κυριεύσῃ τὴν Τρίπολη.

Ἐρωτήσεις. Ποιὰ ἄλλη μάχη μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὴ μάχη τῶν Βασιλικῶν; Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τῆς μάχης τῶν Βασιλικῶν; Συγκρίνετε τὴ συμβολὴ τῶν ὀπλαρχηγῶν Πανουργιά καὶ Δυοβουνιώτη στίς μάχες τῆς Ἀλαμάνας καὶ τῆς Γραβιάς μὲ τὴ συμβολὴ τους στὴ μάχη τῶν Βασιλικῶν.

8. Ἡ ἐπανάσταση στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα

α) Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα δὲν ἐπαναστάτησε ταυτόχρονα μὲ τὴν ὑπόλοιπη χώρα, γιατί στὴ γειτονικὴ Ἡπειρο βρισκόταν ὁ Χουρσίτ μὲ μεγάλες στρατιωτικὲς δυνάμεις. Στὰ τέλη ὁμως τοῦ Μᾶη οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἀλέξης Βλαχόπουλος, Ἀνδρέας Ἴσκος, Δημήτριος Μακρῆς, Βαρνακιώτης καὶ ἄλλοι, κήρυξαν τὴν ἐπανάσταση καὶ ἔδιωξαν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ Ἀγρίνιο, τὸ Μεσολόγγι, τὸ Αἰτωλικό, τὸ Καρπενήσι καὶ τὴ Βόνιτσα. Γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης στὴ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ὁ Χουρσίτ ἔστειλε τὸν Ἰσμαήλ πασᾶ Πλιάσα μὲ 1800 ἄντρες. Οἱ Ἕλληνες ὁμως τὸν νίκησαν κοντὰ στὸ Κομπότι καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ γυρίσῃ στὴν Ἡπειρο.

β) Θεσσαλία. Ἡ Θεσσαλία ἐπαναστάτησε μαζί μὲ τὴν Πελοπόννησο. Στὸ Πήλιο καὶ στὴ Νότιο Θεσσαλία ὁ Φιλικὸς Ἀνθιμος Γαζῆς καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Κυριάκος Μπασδέκης ὕψισαν τὴ σημαία τῆς ἐπανάστασης. Ἀλλ' ὁ Μαχμούτ πασᾶς τῆς Λάρισας κινήθηκε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλες δυνάμεις καὶ κατόρθωσε νὰ διαλύσῃ τοὺς ἐπαναστάτες.

γ) Μακεδονία. Στὴ Μακεδονία ἦταν δυσκολώτερη ἡ κήρυξη τῆς ἐπανάστασης, γιατί ἡ χώρα εἶναι πεδινὴ καὶ οἱ πόλεις καὶ οἱ χωριά ἦταν πολλοὶ Τούρκοι καὶ μεγάλες στρατιωτικὲς φρουρές. Καὶ ἐκεῖ ὁμως ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχε μυήσει πολλοὺς Ἕλληνες ὀπλαρχηγούς καὶ μόλις δόθηκε τὸ σύνθημα, ὁ πλούσιος ἔμπορος ἀπὸ τὴ Σέρρες Ἐμμανουὴλ Παπᾶς συγκρότησε στρατὸ μὲ δικά του ἔξοδα, ἦρθε στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖ κήρυξε τὴν ἐπανάσταση. Ἐκαμε σκληρὲς μάχες μὲ τοὺς Τούρκους στὰ Μαδεμοχώρια, στὸν Πολύγυρο καὶ στὴν Κασσάνδρα καὶ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴ Χαλκιδική.

Γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης στὴ Χαλκιδικὴ ὁ Σουλτάνος ἔστειλε τὸν ἰκανὸ καὶ σκληρὸ στρατηγὸ Ἐμποῦ Λουμποῦτ. Αὐτὸς τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1821 ἦρθε στὴ Χαλκιδική, ἔκαμψε τὴν ἀντίσταση τῶν ἐπαναστατῶν καὶ παράδωσε τὴν περιφέρειαν στὴ σφαγὴ καὶ στὴ φωτιά. Ὁ Παπᾶς ἔφυγε μὲ ἓνα πλοιάριο γιὰ νὰ πάῃ στὴν Ὑδρα ἀλλὰ στὸ ταξίδι πέθανε ἀπὸ τὴ στενοχώρια του.

Ὁ Λουμποῦτ συνέχισε τὴν καταστροφὴ καὶ στὴν ἄλλη χώρα μόνον ἡ Νάουσα κρατοῦσε ἀκόμα. Τὴν ὑπεράσπιζαν οἱ γενναῖοι ὀπλαρχηγοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Βερμίου Καρατάσος, Γάτσος, Ζαφειράκης καὶ Καραμητσός. Τὴν ἀνοιξὴ ὁμως τοῦ 1822 ὁ Λουμποῦτ χτύπησε τὴ Νά-

ουσα μὲ 16.000 στρατὸ καὶ 10 κανόνια. Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλης σφάχτηκε. Πολλὲς γυναῖκες μιμήθηκαν τὸ παράδειγμα τῶν Σουλιωτισσῶν, γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Ὁ Μακεδονικὸς λαὸς θρήνησε μὲ μοιρολόγια καὶ τραγούδια τὴ μεγάλη συμφορὰ.

δ) Τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου. Ὅλα τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου δὲν ἐπαναστάτησαν τὸν ἴδιο χρόνο. Πρῶτα ἐπαναστάτησαν τὰ νησιὰ Σπέτσες, Ψαρὰ καὶ Ὑδρα, ὕστερα ἡ Κάσος, ἡ Μύκονος καὶ ἡ Σάμος, ἡ Χίος, ἡ Κρήτη καὶ τὰ Δωδεκάνησα. Ἡ ἐπανάστασις τῶν νησιῶν βοήθησε πολὺ τὸν ἀγῶνα, γιὰτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πλοῖα τους οἱ κάτοικοι πρόσφεραν καὶ τὰ πλοῦτη τους καὶ γιὰ πολὺ διάστημα κυριάρχησαν στὴ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐμπόδισαν τὴ μεταφορὰ Τουρκικῶν στρατευμάτων μὲ πλοῖα ἀπὸ τὴν Ἀσία εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης. Ὑδραῖος προεστός, ἔδωκε στὸν ἀγῶνα τὰ πλοῖα του καὶ τὰ πλοῦτη του. Ἡ Σπετσιώτισσα χήρα καπετάνισσα Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα ἔδωκε τὰ καράβια τῆς ποὺ τὰ ἐξόπλισε μὲ ἐξοδά της καὶ πῆρε μέρος καὶ ἡ ἴδια μὲ τὰ παιδιὰ της καὶ τὰ ἕξι ἀδέρφια της στὶς ναυτικὲς ἐπιχειρήσεις τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ναυπλίου. Ἡ Μάντῶ Μαυρογένη στὴ Μύκονο ἔκαμε τὸ ἴδιο.

Ἐξαιρετικὲς ὑπηρεσίαι στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ τουρικοῦ ναυτικοῦ πρόσφεραν τὰ πυρπολικά. αὐτὰ ἦταν μικρὰ πλοία ποὺ τὰ μετάρρεπε σὲ πύρπολικά ὁ Ψαριανὸς Γιάννης Πυργίου ἢ Πατατοῦκος. Στὰ Μπουρλότα, ὅπως τὰ ἔλεγαν τότε τὰ πυρπολικά, τοποθετοῦσαν εὐφλεκτὰ ὑλικά, μπαρούτι, πίσσα, ρετσίνα, νέφτι, οἰνόπνευμά καὶ ἄλλα, τὰ ἀλειφαν ἀπ' ἐξω μὲ πίσσα καὶ τολμηροὶ καὶ ριψοκίνδυνοὶ ἄντρες τὰ ὀδηγοῦσαν νύχτα κοντὰ στὰ τουρικὰ πλοῖα, τὰ ἔδεναν στερεὰ ἐπάνω σ' αὐτὰ, ἄναβαν τὸ φυτίλι καὶ ἔμπαιναν σὲ μικρὴ βάρκα καὶ ἔφευγαν ὅσο μποροῦσαν πρὸ γρήγορα ἀπὸ κοντὰ, ἂν κατόρθωναν νὰ γλυτώσουν. Ἡ φωτιά ἀπὸ τὸ πυρπολικὸ μεταδινόταν στὸ πλοῖο καὶ τὸ ἔκαιγε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. Ἡ μάχη στὸ Κεφαλόβρυσο καὶ ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη

Τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἑλλήνων δὲ μποροῦσε μὲ κανέναν τρόπο νὰ τὴν ἀνεχθῆ ὁ Σουλτάνος καὶ ἀντὶ νὰ ἀποθαρρυνθῆ ἀπὸ τὶς τόσες ἀποτυχίες του, μὲ μεγαλύτερο πείσμα ἐξακολούθησε τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἐπανάστασης. Τώρα ἔδωσε διαταγὴ νὰ ἐτοιμαστοῦν νέες δυνάμεις καὶ νὰ εἰσβάλουν στὴν ἐπαναστατημένη χώρα.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1823 ὁ Ὁμέρ Βρυώνης καὶ ὁ Μουσταφάμπεης μπῆκαν στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα μὲ 16.000 στρατό. Σκοπὸς τους καὶ στόχος τους ἦταν τὸ Μεσολόγγι. Μιὰ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς στρατιᾶς αὐτῆς μὲ ἀρχηγὸ τὸν Τζελαλεδὶν Μπέη ἔφτασε στὸ Καρπενήσι. Ἡ κατάσταση τότε στὴ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἦταν ἀπελπιστικὴ. Καμιὰ ἀξιόλογη στρατιωτικὴ δύναμη δὲν ἦταν γιὰ νὰ ἀντισταθῆ στὴ νέα εἰσβολή. Καὶ τὸ χειρότερο, οἱ διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ μάλωναν μεταξὺ τους γιὰ τὸ ποῖος θὰ ἦταν ἀρχιστράτηγος.

Ἡ κυβέρνησις διόρισε τότε ἀρχιστράτηγο τὸ Μάρκο Μπότσαρη, τοῦ ἦταν γενναῖος πολεμιστῆς, ἀνιδιοτελεῆς πατριώτης καὶ εἶχε στρατηγικὸ μυαλό, τάπεινοφροσύνη καὶ καρδιὰ λιονταριοῦ. Οἱ ἄλλοι ὅμως οὐκ ἐθέλησαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ ὑπακούσουν στὶς διαταγές του. Τότε ὁ Μάρκος, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὶς μικροφιλοτιμίες τῶν ὀπλαρχηγῶν ἔσχισε μπροστὰ τους τὸ δίπλωμα τῆς ἀρχιστρατηγίας, ποῦ τοῦ εἶχε στείλει ἡ κυβέρνησις καὶ εἶπε: « Ὁ ποῖος εἶναι ἄξιος τὸ παίρνει τὸ δίπλωμα στὴ μάχη ». Καὶ ξεκίνησε μὲ 350 ἀνδρείους Σουλιῶτες. Κανένας ἄλλος δὲν τὸν ἀκολούθησε. Τόσο τοὺς εἶχε τυφλώσει ὁ ἐγωισμὸς.

Μάρκος Μπότσαρης

Στό μεταξύ ό Τζελαλεδίν είχε φτάσει στό Κεφαλόβρυσο και είχε στρατοπεδεύσει εκεί. Ό Μπότσαρης αποφάσισε νά του έπιτεθή ξαφνικά τή νύχτα τής 9ης Αύγούστου. Τά παλληκάρια του λούστηκαν στό ποτάμι, χτενίστηκαν, έτοιμάστηκαν και όρισαν για συνθηματική λέξη, νά αναγνωρίζονται τή νύχτα και νά μή χτυπή ό ένας τόν άλλο τή λέξη «στουρνάρι».

Τή νύχτα, πού κοιμόνταν οί Τουρκοί, οί Σουλιώτες άθέατοι πλησίασαν τήν κατασκήνωση, έσφαξαν τούς φρουρούς και ύστερα έμπαιναν στις σκηνές και σκότωναν χωρίς διάκριση. Οί Τουρκοί ξύπνησαν τρομαγμένοι. Φόβος, σύγχυση και πανικός τούς κυρίευσε.

Δέν έγνώριζαν ό ένας τόν άλλο, γιατί και οί Σουλιώτες φορούσαν τά ίδια ρούχα, και σκότωναν ό ένας τόν άλλο.

Ό Μάρκος ανακάλυψε τή σκηνή του Τζελαλεδίν μέσα σέ ένα μανδρότοιχο και θέλησε ό ίδιος νά μπή μέσα. Άλλ' όταν ανέβηκε στόν τοίχο μιá σφαίρα τόν βρήκε στό μέτωπο και τόν σκότωσε.

Οί Τουρκοί έφυγαν τρομαγμένοι και οί Σουλιώτες γύρισαν στό Μεσολόγγι φορτωμένοι λάφυρα, όπλα και έχθρικές σημαίες, αλλά και τó σώμα του άνδρείου αρχηγού τους. Ό Μάρκος κηδεύτηκε στό Μεσολόγγι μέσα σέ γενικό πένθος.

Ή άλλη τουρκική στρατιά ήρθε ως τó Αίτωλικό, αλλά τελικά γύρισε στην Ήπειρο άπρακτη.

Έρωτήσεις. Σέ ποιές περιστάσεις έχετε συναντήσει ως τώρα τόν Μάρκο Μπότσαρη; Διαβάστε μερικά ποιήματα σχετικά με τόν ήρωα αυτόν. Χαρακτηρίστε τήν συμπεριφορά του στό ζήτημα τής άρχιστρατηγίας.

2. Ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης Ἐθνικῆς Συνέλευσης τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἕλληνες ἦταν χωρισμένοι σὲ δυὸ παρατάξεις. Στοὺς στρατιωτικούς καὶ τοὺς πολιτικούς.

Ὁ τρόπος ποὺ κυβερνοῦσαν οἱ πολιτικοὶ δὲ φαινόταν σωστὸς στοὺς στρατιωτικούς. Ἡ ἀποτυχία μάλιστα τοῦ Μαυροκορδάτου στὴν Ἡπειρο καθὼς καὶ ἡ στάση τῆς κυβέρνησης ποὺ μπῆκε στὰ πλοῖα, ὅταν ἦρθε ὁ Δράμαλης στὴν Ἀργολίδα, εἶχαν ἐξοργήσει τοὺς στρατιωτικούς.

Τὸ Μάρτη τοῦ 1823 συγκροτήθηκε στὸ Ἄστρος τῆς Κυνουρίας ἡ δεύτερη Ἐθνοσυνέλευση. Καὶ σ' αὐτὴν οἱ ἀντιπρόσωποι παρουσιάστηκαν χωρισμένοι σὲ δυὸ μερίδες. Ὁ Μαυροκορδάτος ἦταν ἀρχηγὸς τῶν πολιτικῶν καὶ ὁ Κολοκοτρώνης τῶν στρατιωτικῶν. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν Ἐθνοσυνέλευση ἐπικράτησαν οἱ πολιτικοί. Ὁ Μαυροκορδάτος ψηφίστηκε πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ ὁ Πετρόμπεης πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Ὁ Κολοκοτρώνης τόσο πολὺ διαφώνησε μὲ τὸν Μαυροκορδάτο, ποὺ ἔφυγε στὴν Τρίπολη. Ἐκεῖ τὸν ἀκολούθησαν καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Τότε ὁ Μαυροκορδάτος διόρισε ἄλλο Νομοτελεστικὸ μὲ πρόεδρο τὸ Γεώργιο Κουντουριώτη καὶ μὲ ἔδρα τῆς κυβέρνησης τὸ Κρανίδι. Ἔτσι ἔγιναν δύο Κυβερνήσεις. Μία στὸ Κρανίδι τῶν πολιτικῶν καὶ μία στὴν Τρίπολη τῶν στρατιωτικῶν.

Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ μποροῦσε νὰ ἀνέχεται τὴν κατάσταση αὐτὴ καὶ διάλυσε τὴν κυβέρνησή του. Ἔτσι ἔγινε ἓνας συμβιβασμός, ἀλλὰ δὲν κράτησε πολὺ, γιατί ἡ κυβέρνηση τῶν πολιτικῶν εἶχε προτιμήσει στὶς ἀνώτερες θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματα Νησιῶτες καὶ Στερεοελλαδίτες. Γι' αὐτὸ οἱ Πελοποννήσιοι, στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοί, κήρυξαν ἀνυπακοὴ στὴν κυβέρνηση τοῦ τόπου.

Ἡ κυβέρνηση, γιὰ νὰ καταστείλῃ τὴν ἀνταρσία, ἔφερε στρατεύματα ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα μὲ ἀρχηγὸ τὸ Γκούρα καὶ τὸν Καραϊσκάκη. Ἔγιναν συγκρούσεις καὶ μάχες καὶ ἀρκετὸ πολύτιμο αἷμα χύθηκε. Κοντὰ δὲ στὴν Τρίπολη σκοτώθηκε καὶ ὁ γιὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Πάνος, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλλους 14 φυλακίστηκε στὴν Ὑδρα στὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχε μεταδοθῆ καὶ στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουτσὸς ἦταν μὲ τὸν Κολοκοτρώνη. Γι' αὐτὸ τὸν κατη-

γόρησαν πώς ἐρχόταν σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τὸ ἄλλοτε πρωτοπαλλήκαρό του, ὁ Γκούρας, τὸν ἔπιασε καὶ τὸν φυλάκισε ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολη τῆς Ἀθήνας. Τὸν Ἰούλιο δὲ τοῦ 1825 τὸν βρῆκαν νεκρὸν κάτω ἀπὸ τὸ τεῖχος τῆς Ἀκρόπολης. Κανεὶς δὲν ἔμαθε πὼς ἔγινε αὐτὸ.

Τοὺς ἐμφυλίους αὐτοὺς πολέμους οἱ Ἕλληνες τοὺς πλήρῳσαν πολὺ ἀκριβὰ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι διχογνωμίες, μικροφιλοτιμίες καὶ τυφλὸ πείσμα κατατρέχουν τὸ ἑλληνικὸ Ἔθνος. Χωρὶς αὐτὰ μεγαλουργεῖ. Μὲ αὐτὰ καταστρέφεται.

Ἐρωτήσεις. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀρχικὴ αἰτία ποὺ διαιρέθηκαν οἱ Ἕλληνες; Πὼς φούντωσε καὶ πὼς διαμορφώθηκε κατόπιν ἡ διαίρεση; Τί ἐντύπωση σᾶς κάνει ἡ σύλληψη καὶ ἡ φυλάκιση τοῦ Κολοκοτρώνη; Πὼς κρίνετε τὶς διενέξεις τῶν Ἑλλήνων; Διαβάστε τὶ γράφει ὁ Σολωμὸς στὸν Ἐθνικὸ ὕμνο γιὰ τὴ διχόνοια τῶν Ἑλλήνων.

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. Τουρκοαιγυπτιακή συμμαχία και καταστροφή τῶν νησιῶν Κρήτης καὶ Κάσου

Ύστερα ἀπὸ τὶς τόσες του ἀποτυχίες ὁ Σουλτάνος κατάλαβε πὼς δὲν εἶναι πιά δυνατό νὰ καταστείλῃ μόνος του τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση. Κατάλαβε ἀκόμα πὼς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ γρήγορα, γιατί τὸ ρεῦμα τοῦ φιλελληνισμοῦ στὴν Εὐρώπῃ μεγάλωνε καὶ ἡ δύναμη τῆς «Ἱερᾶς Συμμαχίας» δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ ἐμποδίσῃ τὶς εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις νὰ δώσουν βοήθεια στοὺς Ἕλληνες.

Γι' αὐτὸ ζήτησε τὴ βοήθεια τῆς Αἰγύπτου. Ἡ χώρα αὐτὴ ἦταν τότε στὴν κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ μόνον ἓνα μικρὸ φόρο πλήρωνε σ' αὐτόν. Σ' ὅλα τὰ ἄλλα διατηροῦσε ἀνεξαρτησία καὶ εἶχε διοικητὴ τὸ Μεχμέτ-Ἀλῆ. Ἡ Αἴγυπτος ἦταν πλούσια χώρα καὶ γι' αὐτὸ διατηροῦσε ἰσχυρὸ στόλο καὶ στρατὸ ὀργανωμένο σύμφωνα μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸ σύστημα ἀπὸ Γάλλους καὶ ἄλλους Εὐρωπαίους ἀξιωματικούς.

Συμφώνησαν λοιπὸν ὁ Σουλτάνος καὶ ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς νὰ συνεργασθοῦν οἱ στόλοι τους γιὰ νὰ καταστρέψουν πρῶτα τὰ νησιὰ καὶ ὕστερα οἱ Αἰγύπτιοι νὰ ἀναλάβουν τὴν κατάπνιξη τῆς ἐπανάστασης στὴν Πελοπόννησο καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας. Γιὰ τὴ βοήθεια ποὺ θὰ ἔδινε ἡ Αἴγυπτος στὴν Τουρκία, ὁ Σουλτάνος θὰ παραχωροῦσε σ' αὐτὴ τὴν Κρήτη καὶ τὴν Κύπρο καὶ θὰ διορίζε διοικητὴ τῆς Πελοποννήσου τὸν θετὸ γιοῦ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ, Ἴμβραῆμ πασᾶ. Ὁ Ἴμβραῆμ ἦταν γενναῖος καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικὸς ἀλλὰ σκληρὸς, περήφανος, πεισματάρης καὶ ἀποφασιστικὸς.

Ύστερα ἀπὸ τὴ συμφωνία αὐτὴ ὁ Ἴμβραῆμ ἔπλευσε μὲ τὸ στόλο του στὴ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου. Πρῶτα ἔφτασε στὴν Κρήτη καὶ ἀποβίβασε ἐκεῖ στρατεύματα γιὰ νὰ καταστείλουν τὴν ἐπανάσταση. Οἱ Κρη-τες ἀμύνθηκαν γενναῖα, ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς ἦταν πολυάριθμος καὶ εἶχε καλὴ ὀργάνωση. Στὸ δρόμο του δὲν ἄφηνε τίποτε ὄρθιο. Ἔκαιγε καὶ κατά-στρεφε τὰ πάντα. Ὅσους κατοίκους ἔπιανε τοὺς σκότωνε. Σὲ μιὰ σπη-λιά, στὸ Μελιδόνι, ἔκαψε ζωντανὰ 370 γυναικόπαιδα. Ἔτσι ἐρήμωσε τὸν τόπο καὶ ἔσβησε τὴν ἐπανάσταση.

Ἀπὸ τὴν Κρήτη ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἔπλευσε στὴν Κάσο. Ἡ Κά-σος εἶναι ἓνα μικρὸ νησί βορειοανατολικά τῆς Κρήτης. Τὸ ἔδαφος της εἶναι ὄλο βράχοι καὶ γι' αὐτὸ οἱ λίγοι κάτοικοι της καταγίνονταν μὲ τὴ ναυτιλία. Τὰ πλοῖα τους εἶχαν προσφέρει βοήθεια στὴν Κρήτη. Ὁ Χου-σεῖν μπέης τὴν περικύκλωσε καὶ στίς 4 Ἰουνίου 1824 ἀποβίβασε στρα-τεύματα. Οἱ κάτοικοι ἀμύνθηκαν, ἀλλὰ χῶρίς ἀποτέλεσμα, γιατί ὁ ἐχθρὸς ἦταν πολυάριθμος. Στὸ τέλος ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς δὲ σκοτώθηκαν πουλήθηκαν στὰ δουλοπάζαρα τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ νησί ἐρημώθηκε.

2. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν

Ὅταν ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος κατάστρεφε τὴν Κρήτη καὶ τὴν Κάσο, ὁ τουρκικὸς μὲ ναύαρχο τὸ Χορσὲφ πασᾶ περικύκλωσε τὰ Ψαρά. Ἡ διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου ἦταν νὰ καταστραφοῦν τὰ νησιά Ψαρά, Σπέ-τσες καὶ Ὑδρα, ποὺ ἐπαναστάτησαν πρῶτα καὶ εἶχαν καὶ ἀξιόλογες ναυτικὲς δυνάμεις.

Στὰ Ψαρά δὲν ἔμενε μεγάλη φρουρά. Ἦταν 15000 Πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Χίο, 7000 Ψαριανοὶ καὶ μερικοὶ πολεμιστὲς ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἦταν γυναικόπαιδα. Οἱ Ψαριανοὶ ἤθελαν νὰ ἀντισταθοῦν μὲ τὰ πλοῖα. Οἱ Στερεοελλαδίτες ὅμως τοὺς ἔπεισαν νὰ τραβήξουν τὰ πλοῖα στὴ στεριά καὶ νὰ ὀχυρω-θοῦν στίς βραχώδεις ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀπόβαση τῶν Τούρκων. Γιὰ νὰ εἶναι δὲ βέβαιοι πῶς θὰ παραμείνουν ὅλοι ἐπάνω στὸ νησί ἔβγαλαν καὶ τὰ πηδάλια ἀπὸ τὰ πλοῖα.

Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπὸ 170 πλοῖα, ἀφοῦ δὲ συνάντησε καμιὰ ἀν-τίσταση στὴ θάλασσα, πλησίασε στὸ νησί καὶ ἄρχισε νὰ τὸ χτυπᾷ μὲ τὰ κανόνια. Ἔτσι ἔσπασε τὴν ἄμυνα σὲ ἓνα σημεῖο τῆς παραλίας καὶ ἀποβίβασε στρατεύματα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1824. Τὸ νησί πατήθηκε καὶ

ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Σφαγή, λεηλασία, φωτιά καὶ αἰχμαλωσία ἀκολούθησε.

Μερικοὶ πολεμιστὲς μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀντώνιο Βρατσιάνο ἀποσύρθηκαν στὸ Παλιόκαστρο καὶ ἐκεῖ, ὅταν περικυκλώθηκαν ἀπὸ δυὸ χιλιάδες Τούρκους, ἔβαλαν φωτιά στὸ μπαρούτι καὶ ἀνατινάχτηκαν στὸν ἀέρα μαζὶ μὲ τοὺς ἐχθρούς.

Τὰ Ψαρὰ καταστράφηκαν τελείως. Ὁ τόπος μαύρισε ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ποτίστηκε μὲ αἷμα. Εἴκοσι χιλιάδες κάτοικοι σφάχθηκαν ἢ αἰχμαλωτίστηκαν. Τρεῖς χιλιάδες μόνο κατόρθωσαν νὰ σωθοῦν μὲ πλοῖα καὶ νὰ πᾶνε πρόσφυγες σ' ἄλλα μέρη. Μαζὶ μ' αὐτοὺς μπόρεσε μὲ δυσκολία νὰ γλυτώσῃ καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Κανάρη.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν συγκίνησε τοὺς Εὐρωπαίους καὶ ξεσήκωσε κύματα φιλελληνισμοῦ στὶς πολιτισμένες χῶρες. Γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν μιὰ ἀκόμα θυσία στὸ βωμὸ τῆς Ἐλευθερίας καὶ μιὰ ἀθάνατη Δόξα, ὅπως τὴ ζωγράφησε ὁ Γύζης καὶ τὴν ὑμνησε ὁ Σολωμὸς μὲ τὸ παρακάτω ἐπιγραμματικὸ πεντάστιχο.

«Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
ποῦχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ».

Ἑρωτήσεις. Γιατί ὁ Χουσεῖν πασαῖς κατάστρεψε τὴν Κάσο; Ποιό ἦταν τὸ σύστημα τῶν Αἰγυπτίων; (Καταστροφὴ καὶ ἀφανισμός). Ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀντισταθοῦν οἱ Ψαριανοί; Ἄν ἔμπαιναν στὰ πλοῖα τί θὰ ἀπογίνονταν τὰ γυναικόπαιδα; Ἄν ἔμπαιναν στὰ πλοῖα εἶχαν ἐλπίδες νὰ προφυλάξουν τὸ νησὶ ἀπὸ τὴν ἀπόβαση; Συγκρίνετε τὴν πράξη τοῦ Βρατσιάνου μὲ ὅσες γνωρίζετε. Πῶς ἀκούστηκε στὴν Εὐρώπη ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν;

3. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης καὶ ἡ ναυμαχία τοῦ Γέροντα

Ἦστερα ἀπὸ τὰ Ψαρὰ ὁ τουρκικὸς στόλος ἔπλευσε κατὰ τὴ Σάμο μὲ σκοπὸ νὰ τὴν καταλάβῃ καὶ νὰ τὴν καταστρέψῃ. Ὁ ἑλληνικὸς ὁμως

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης.

να. Ὁ ἐλληνικὸς στόλος εἶχε 80 μονάχα πλοῖα μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀνδρέα Μιαούλη.

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης γεννήθηκε στὴν Εὐβοία. Ὁ πατέρας του ἦταν ναυτικός καὶ εἶχε δικά του πλοῖα. Τόσο ἔμπειρος καὶ ἄφοβος ναυτικός ἦταν ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης ποὺ μὲ τὰ τολμήματά του πολλές φορές εἶχε παραβιάσει τὸν ἀποκλεισμό τῶν γαλλικῶν παραλίων ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ἔκανε ἐμπόριο σιτηρῶν στὴ Γαλλία. Ἀπὸ 17 χρονῶν κυβερνοῦσε ἐμπορικὸ πλοῖο. Εἶχε ἀποκτήσει ἀρκετὴ περιουσία καὶ τὸ ὄνομά του ἦταν ἀκουστὸ στοὺς ἐλληνικοὺς ναυτικούς κύκλους. Ὄταν ἄρχισε ἡ ἐπανάσταση, δίστασε νὰ πάρῃ ἐνεργὸ μέρος, ὅταν ὅμως τὸ ἀποφάσισε, ἀφοσιώθηκε σ' αὐτὴ μ' ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ικανότητά του καὶ ἔγινε ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Τούρκων.

Στις 29 Αὐγούστου ἄρχισε στὸν κόλπο τοῦ Γέροντα, ἀνάμεσα Λέρου καὶ Καλύμνου, ἡ μεγαλύτερη ναυμαχία τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης, ποὺ μόνο μὲ τὴν ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας μπορεῖ νὰ συγκριθῇ. Οἱ Αἰγύπτιοι περιφρονοῦσαν τὰ μικρὰ ἐλληνικὰ πλοῖα καὶ πολεμοῦσαν μὲ φανατισμὸ καὶ πείσμα. Οἱ Ἕλληνες πολεμοῦσαν γιὰ τὴν πίστη τους καὶ

στόλος πρόφτασε καὶ ἔπιασε τὸ στενὸ ποῦ εἶναι ἀνάμεσα Σάμου καὶ Μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Στις μικροναυμαχίες ποὺ ἔγιναν ὁ τουρκικὸς στόλος ἔπαθε ἀρκετὲς ζημιές. Οἱ Ἕλληνες πῆραν ἐκδίκηση γιὰ τὶς σφαγές τῶν Ψαριανῶν. Ὁ ἐνδοξος πυρπολητὴς Κανάρης ἔκαψε μὲ τὰ πυρπολικά του τρία τουρκικὰ καράβια. Ὑστερα ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες του αὐτὲς ὁ τουρκικὸς στόλος ἀποσύρθηκε στὴν Κῶ καὶ περίμενε ἐκεῖ τὸν αἰγυπτιακὸ στόλο.

Τὸν Αὐγούστο ἦρθε καὶ ὁ στόλος τῆς Αἰγύπτου. Οἱ δυὸ στόλοι ἀποτελοῦσαν τώρα μιὰ μεγάλη ναυτικὴ δύναμη ἀπὸ 400 καράβια μὲ 50.000 ναῦτες καὶ 2.500 κανό-

τὴν Ἐλευθερία τους, ὅπως ὁ μικρὸς Δαυὶδ κατὰ τοῦ φοβεροῦ Γολιάθ. Ἡ πίστη τους στὸ δίκαιο τοῦ ἀγῶνα τους δυνάμωνε τὸ θάρρος τους καὶ τὴν ἐπιμονὴ τους. Στὴν κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης οἱ πυρπολητὲς Βατικιώτης καὶ Παπανικολῆς ἀνατίναξαν ἓνα μεγάλο αἰγυπτιακὸ πλοῖο. Τὸ θέαμα τοῦ φλεγομένου πλοίου κατατρόμαξε τοὺς Αἰγυπτίους. Ὁ Ἰμβραῆμ ἀνησύχησε γιὰ τὸ στόλο του καὶ πρόσταξε ὑποχώρηση πρὸς τὴν Κῶ, ἐνῶ ὁ Χοσρέφ πρὸς Ἀλικαρνασσό. Ἔτσι ὁ Μιαούλης ματαίωσε τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσε τὴ Σάμο.

Ἔστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῶν σχεδίων τους ὁ στόλος τῶν Τουρκοαἰγυπτίων χώρισε. Ὁ Χοσρέφ γύρισε στὰ Δαρδανέλια καὶ ὁ Ἰμβραῆμ στὴν Κρήτη. Ὁ Μιαούλης τὸν κυνήγησε καὶ τοῦ προξένησε πολλές ζημιές πού τὶς ἔκαμε μεγαλύτερες καὶ μιὰ τρικυμία πού ἔτυχε νὰ γίνη τότε. Ὁ Μιαούλης κατόπιν γύρισε στὴν Ὑδρα νικητῆς. Τὸ ὄνομά του ἔγινε θρύλος καὶ ἦταν στὰ στόματα ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Φιλελλήνων καὶ ἀναζωογονοῦσε τὶς ἐλπίδες τοῦ ἀγωνιζομένου Ἔθνους.

Ἐρωτήσεις. Μπορεῖτε νὰ ἐξηγήσετε πῶς κατόρθωσαν οἱ Ἕλληνες μὲ λίγα καὶ μικρὰ πλοῖα νὰ νικήσουν τὸν πολὺ μεγαλύτερο ἐχθρικό στόλο; Καταρτίστε χρονολογικὸν πίνακα τῶν γεγονότων τοῦ 1824.

3. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης καὶ οἱ μάχες στὴν Ἀράχωβα καὶ στὸ Δίσοτομο

Ἡ πώση τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸ πάρσιμο τῆς Ἀθήνας ἔσβησαν τὴν ἐπανάσταση στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στὴν Ἀκρόπολη μόνο ἐξακολουθοῦσε νὰ κυματίζει ἡ ἐλληνικὴ σημαία.

Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσε νὰ κρατήσει τὸ ὄχυρό αὐτὸ μὲ κάθε θυσία καὶ γι' αὐτὸ διόρισε ἀρχιστράτηγο τῆς Στερεᾶς τὸν Γεώργιο Καραϊσκάκη, ποὺ φαινόταν ὁ ἐπιφανέστερος καὶ ἰκανότερος ἀπὸ τοὺς Στερεοελλαδίτες ὀπλαρχηγούς. Ὁ πρόεδρος τῆς κυβέρνησις Ζαΐμης εἶχε παλιὰ ἔχθρα πρὸς τὸν Καραϊσκάκη, ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ τῆς χώρας συμφιλιώθηκε μὲ αὐτόν.

Ὁ Καραϊσκάκης γεννήθηκε στὴ Σκουληκάρια τῆς Ἄρτας στὰ 1782 καὶ καταγόταν ἀπὸ οἰκογένεια ὀπλαρχηγῶν. Ἦταν μικρόσωμος καὶ ἀσθενικός, ἀλλὰ γενναῖος, δραστήριος καὶ στρατηγικός. Στὴ νεότητά του ὑπερέτησε στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλή-πασᾶ. Ὑστερα τὸν πολέμησε. Ὄταν κηρύχθηκε ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάσταση, δὲν ἔδειξε πατριωτικὸ ἐνθουσιασμό, πίστη καὶ σταθερότητα. Ἀργότερα ὅμως οἱ ἀνάγκες τῆς πατρίδας φώτισαν τὸν νοῦ του καὶ ὁ ἄλλοτε δύστροπος, ἐγωιστὴς καὶ ἀπειθάρχος ὀπλαρχηγός, ἄλλαξε ἐντελῶς καὶ γίνηκε νέος ἄνθρωπος.

Όταν ήρθε να παραλάβη τὸ διορισμό του, ὑποσχέθηκε πὼς θὰ φανῆ ἄξιος τῆς πατρίδας. Καὶ τήρησε τὴν ὑπόσχεσή του ὡς τὶς τελευταῖες στιγμές του.

Ὁ Καραϊσκάκης μπῆκε στὴν Ἀττικὴ. Ὁ Κιουταχῆς ὅμως τὸν χτύπησε στὸ Χαϊδάρι καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ ἀποσυρθῆ στὴν Ἐλευσίνα. Ἡ μάχη τοῦ Χαϊδαρίου ἔδωκε στὸν Καραϊσκάκη νὰ καταλάβη ὅτι δὲ συμφέρει στὴν περίοδο αὐτὴ ἀγῶνας κατὰ μέτωπο μὲ τὸν Κιουταχῆ καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ σχέδιο ἀποκλεισμοῦ τῶν Τούρκων στὴν Ἀττικὴ. Πίστευε πὼς ἂν κατόρθωνε νὰ ἀποκόψῃ τὶς συγκοινωνίες τοῦ Κιουταχῆ μὲ τὴ Θεσσαλία, θὰ τὸν ἀνάγκαζε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, γιατί θὰ τοῦ ἔλειπαν οἱ τροφές.

Γι' αὐτὸ πρῶτα φρόντισε νὰ ἐνισχύσῃ τὴ φρουρὰ τῆς Ἀκρόπολης, γιὰ νὰ μὴν ἐξαναγκασθῆ σὲ παράδοση. Στις 11 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1826 ὁ ὄπλαρχηγὸς Κριεζώτης μὲ 300 διαλεχτὰ παλληκάρια ἀκολουθώντας τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰλισοῦ κατόρθωσαν νὰ ἀνεβοῦν στὴν Ἀκρόπολη καὶ νὰ τονώσουν τὴν ἀντίσταση τῆς φρουρᾶς τῆς.

Ὑστερα ἔστειλε τὸν Κωλέττη μὲ μικρὴ δύναμη στὴν Ἀταλάντη γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὶς σιταποθήκες ποῦ εἶχε ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ ἴδιος πῆγε στὸν Ἐλικῶνα γιὰ νὰ καταλάβῃ τὴ Δόμβραινα, ποῦ εἶχε ὀχυρώσει ὁ Κιουταχῆς γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὶς συγκοινωνίες του μὲ τὴ Θεσσαλία. Οἱ ἐπιχειρήσεις ὅμως αὐτὲς δὲν πέτυχαν, γιατί ὁ Κιουταχῆς ἦταν δραστήριος στρατηγὸς καὶ παρακολουθοῦσε μὲ ἀγρυπνο μάτι τὶς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔστειλε τὸ Μουσταφάμπεη μὲ 2000 ἄνδρες καὶ ματαίωσε τὰ σχέδια τοῦ Κωλέττη.

Ὁ Καραϊσκάκης ὅμως δὲν ἀποθαρρύνθηκε. Ἐστειλε τὸ Γρίβα ποῦ χτύπησε τὸ Μουσταφάμπεη στὴν Ἀράχωβα τῆς Βοιωτίας καὶ τὸν ἔκλεισε μέσα στὸ χωριό. Τὴ νύχτα στις 24 τοῦ Νοέμβρη ἔφτασε καὶ ὁ

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης.

Καραϊσκάκης και ἔκαμε ἐπίθεση ἀπὸ ὅλα τὰ σημεία. Οἱ Ἄλβανοὶ τοῦ Μουσταφάμπεη ἔχασαν τὴ συνοχὴ τους καὶ διασκορπίστηκαν στὶς γειτονικὲς χαράδρες. Ἄλλὰ τὶς χαράδρες καὶ τὰ στενὰ φύλαγαν ἄνδρες τοῦ Καραϊσκάκη. Χίλιοι ἑφτακόσιοι Ἄλβανοὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης σκοτώθηκαν ἐκείνη τὴ νύχτα. Οἱ Ἕλληνες πανηγύρισαν τὴ νίκη τῆς Ἀράχωβας. Ἡ κυβέρνησις πρόσταξε νὰ ψαλοῦν στοὺς ναοὺς δοξολογίαις καὶ ὁ λαὸς εἶδε πάλι στὸ πρόσωπο τοῦ Καραϊσκάκη τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ ἔσωζε τὴν Ἀκρόπολη καὶ θὰ ἔδιωχνε τὸν Κιουταχῆ ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν.

Τὸ Φεβρουάριον τοῦ ἐπόμενου χρόνου ὁ Κιουταχῆς ἔστειλε μεγαλύτερες δυνάμεις νὰ χτυπήσουν τὸν Καραϊσκάκη καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὶς συγκοινωνίας του. Ὁ Καραϊσκάκης κοντὰ στὸ Δίστομον ἀπόκρουσε τοὺς Τούρκους, τοὺς νίκησε καὶ τοὺς καταδίωξε. Κυρίευσεν τὰ κανόνια τους καὶ τὶς ἀποσκευές τους.

Ἔτσι τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη γιὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Κιουταχῆ στὴν Ἀττικὴν ἄρχισε νὰ πετυχαίη. Δυστυχῶς ὅμως τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν ματαίωσαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

ΕΒΔΟΜΟ, ΟΓΔΟΟ ΚΑΙ ΕΝΑΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. Ἡ μάχη στὸ Κερατσίνι, ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἡ πανωλεθρία τῶν Ἑλλήνων στὸ Φάληρο

Τὸ Μάρτη τοῦ 1827 συνήλθε στὴν Τροιζήνα ἡ Τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων καὶ πῆρε σοβαρὲς ἀποφάσεις. Διόρισε ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ τὸ Φιλέλληνα στρατηγὸ Τσώρτς καὶ ἀρχηγὸ τοῦ ναυτικοῦ τὸ λόρδο Κόχραν. Ἡ ἴδια Ἐθνοσυνέλευση ἐξέλεξε κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδας τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια.

Οἱ νέοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου εἶχαν τὴ γνώμη πὼς ἔπρεπε νὰ χτυπήσουν τὸν Κιουταχῆ στὴν Ἀττικὴ, γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ λύση τὴν πολιορκία τῆς Ἀκρόπολης. Γι' αὐτὸ ἡ κυβέρνησις πρόσταξε τὸν Καραϊσκάκη νὰ συνεννοηθῆ καὶ νὰ συνεργαστῆ μ' αὐτούς. Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἤρθε καὶ ἐγκατέστησε τὸ στρατόπεδόν του στὸ Κερατσίνι. Ὁ Κιουταχῆς τὸν χτύπησε ἀμέσως, ἀλλὰ ὁ Καραϊσκάκης ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη ποὺ κράτησε ἑπτὰ ὥρες, κατόρθωσε νὰ τὸν ἀποκρούσῃ καὶ νὰ τοῦ προξενήσῃ μεγάλες ἀπώλειες. Τότε ἔγινε πολεμικὸ συμβούλιον. Σ' αὐτὸ ὁ Καραϊσκάκης ὑποστήριξε τὸ σχέδιον τοῦ ἀποκλεισμοῦ. Ἡ Ἀκρόπολις δὲν εἶχε κίνδυνον, γιὰτὶ ὁ Φαβιέρους μὲ 650 πολεμιστὰς, φορτωμένους τροφίμα καὶ πολεμοφόδια, εἶχε διασπάσει τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ εἶχε μῆνυ μέσα. Οἱ ξένοι ὅμως ἀρχηγοὶ ἐπέμεναν καὶ ὁ Καραϊσκάκης συμβούλεψε καὶ πάλιν νὰ ἀποφύγουν γενικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, ἀλλὰ οἱ ξένοι καὶ ἡ κυβέρνησις ἐπέμεναν στὴ γνώμη τους καὶ ἔτσι ὀρίσθηκε νὰ γίνῃ ἡ γενικὴ ἐπίθεσις στίς 23 Ἀπρίλιον.

Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἔδωκε ἐντολὴν νὰ γίνουν προετοιμασίαι γιὰ τὴν ἐπίθεσις καὶ νὰ πάψουν οἱ πυροβολισμοὶ καὶ τὰ ἐπεισόδια ὡς τὴν ἡμέραν ποὺ ὀρίσθηκε νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις. Τὴν παραμονὴν ὅμως τῆς ἡμέρας αὐτῆς μερικοὶ Κρητῆτες καὶ Ὑδραῖοι στρατιῶτες ἄρχισαν νὰ πυροβο-

λοῦν μερικοὺς Τούρκους. Ἐκεῖνοι ἔκαμαν τὸ ἴδιο καὶ ἡ συμπλοκὴ γενικεύτηκε στὸ μέρος αὐτὸ καὶ πῆρε μορφὴ μάχης ποὺ οἱ Ἕλληνες ἀρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Ὁ Καραϊσκάκης ἦταν ἄρρωστος στὴ σκηνὴ του μὲ πυρετὸ καὶ ὅταν ἄκουσε τοὺς πυροβολισμούς, ἔτρεξε νὰ ἰδῆ τί συμβαίνει. Ὄταν εἶδε τοὺς Ἕλληνες νὰ ὑποχωροῦν, ἀνέβηκε στὸ ἄλογό του καὶ ἔτρεξε στὸ μέρος τῆς μάχης. Κατόρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὑποχώρησιν καὶ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ τραυματίστηκε ἀπὸ μιὰ σφαῖρα. Τὸν μετακόμισαν στὸ πλοῖο τοῦ Τσώρτς, ἀλλὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὴ Σαλαμίνα.

Ἦστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Καραϊσκάκη ἡ ἐπίθεσις δὲ ματαιώθηκε, ἀναβλήθηκε ὅμως γιὰ δυὸ ἡμέρες. Τὸ σχέδιον ἦταν νὰ γίνῃ νύχτα. Ἀλλὰ στὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ἐγέναν πολλὰ σφάλματα, γιὰτι οὔτε ἀρχηγὸς πιά ὑπῆρχε, οὔτε σιβαρὴ καὶ ἐμπειρὴ διοίκησις. Ἡ ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων στὸ Φάληρον ἐγένε μὲ ἀργοπορίαν καὶ κράτησε ὅλη τὴ νύχτα. Σημειώθηκε δὲ τόση ἀταξία ποὺ ξημέρωνε πιά καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμα προφθάσει νὰ συνταχθοῦν τὰ διάφορα τμήματα καὶ νὰ πιάσουν ὀρισμένες θέσεις.

Ὁ Κιουταχῆς ποὺ εἶδε ἀπὸ τὸ παρατηρητήριόν του τὴν ἀταξίαν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων κατάλαβε ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἀρχηγὸς καὶ ἐνέργησε ἀμέσως ἐπίθεσις μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις καὶ μὲ τὸ ἵππικόν του. Τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν δὲ μπόρεσε νὰ κρατήσῃ καὶ οἱ ἄτακτοι πατήθηκαν ἀπὸ τὰ ἄλογα καὶ σκορπίστηκαν πρὸς τὴ θάλασσαν. Πολλοὶ σκοτώθηκαν, ἄλλοι πνίγηκαν καὶ ἄλλοι πιάστηκαν αἰχμάλωτοι.

Ἡ καταστροφὴ ποὺ ἔπαθαν οἱ Ἕλληνες στὸ Φάληρον ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅσας ἄλλες ἔπαθαν σ' ὅλον τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα. Χίλοι ὀχτακόσοι σκοτώθηκαν ἢ πνίγηκαν καὶ 250 πιάστηκαν αἰχμάλωτοι. Αὐτοὺς τὴν ἄλλη μέρα οἱ Τούρκοι τοὺς ἀποκεφάλισαν.

Ἦστερα ἀπὸ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Ἑλλήνων στὸ Φάληρον ἡ φρουρὰ τῆς Ἀκρόπολης συνθηκολόγησε καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ Φρούριον μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὶς ἀποσκευές της.

Ἔτσι ἡ ἀνάμιξις τῶν πολιτικῶν στίς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν ξένων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν ματαίωσαν τὸ πολεμικὸν σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ προκάλεσαν τὸ θάνατον αὐτοῦ, τὴν καταστροφὴν τοῦ Φαλήρου καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀκρόπολης. Οἱ ἀναγεννημέναι ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὶς νίκαις τῆς Ἀράχωβας καὶ τοῦ Δίστομου χάθηκαν καὶ ἡ ἐπανάστασις στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἔσβησε.

Ἑρωτήσεις. Γιατί ἡ κυβέρνησις ἤθελε νὰ μὴν πέσῃ ἡ Ἀκρόπολις; Ποιὰ ἦταν ἡ πρώτη σύγκρουσις τοῦ Καραϊσκάκη μετὰ τὸν Κιουταχὴ καὶ τί ἀποτελέσματα εἶχε; Ποιό ἦταν τὸ πολεμικὸ ὁχέδιο τοῦ Καραϊσκάκη; Πῶς προσπάθησε νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ καὶ πῶς ὁ Κιουταχὴς θέλησε νὰ τὸ ματαιώσῃ; Τί συνέβη στὴν Ἀράχωβα καὶ στὸ Δίστομο; Πῶς ἐνισχύθηκε ἡ φρουρὰ στὴν Ἀκρόπολις; Γιατί ἤρθε ὁ Καραϊσκάκης στὸ Κερατσίνι; Τί θὰ γινόταν ἂν ἡ κυβέρνησις ἄφηνε τὸν Καραϊσκάκη νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σχέδιό του;

Ἔργασίες. Κάμετε ἓνα χάρτη τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ τότε ποὺ διορίστηκε ἀρχιστράτηγος ὡς τὴν καταστροφὴ τοῦ Φαλήρου καὶ σημειώστε τὶς θέσεις ποὺ ἔγιναν οἱ ἐπιχειρήσεις.

2. Ἡ ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων

Ὑστερα ἀπὸ τὴν πτώσις τῆς Ἀκρόπολις στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε πιά ἄλλη περιοχὴ στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Στὴν Πελοπόννησο δὲν ὑπῆρχαν ἀξιόλογες στρατιωτικὲς δυνάμεις, γιὰ νὰ ἀντιταχθοῦν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰμβραήμ ποὺ λογάριζε τώρα νὰ χτυπήσῃ τὸ Ναύπλιο καὶ τὴν Ὑδρα. Ὁ τόπος εἶχε ἐρημωθῆ καὶ οἱ λίγοι ἄνθρωποι ποὺ ζοῦσαν εἶχαν καταφύγει στὰ βουνὰ καὶ στὰ σπήλαια. Παντοῦ κάπνιζαν ἐρείπια καὶ ἄσπριζαν σκελετοί. Οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδος στὸ ἐξωτερικὸ ἔβλεπαν μὲ λύπη τους ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχε ἀρχίσει νὰ λυγίξῃ. Οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος ἔλεγαν μὲ χαιρεκακία πῶς δὲν ὑπάρχει πιά ἐλεύθερη Ἑλλάδα γιὰ νὰ τῇ βοηθήσουν οἱ φιλελληνικὲς κυβερνήσεις.

Στὴν κρίσιμη ὁμῶς ἐκείνη γιὰ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα στιγμὴ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἄρχισε νὰ παίρνῃ εὐνοϊκὴ τροπὴ.

Στὴν Ἀγγλία ἔγινε πρωθυπουργὸς ὁ Κάνιγκ ποὺ ἀκολουθοῦσε φιλελληνικὴ πολιτικὴ. Στὴ Ρωσία εἶχε πεθάνει ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος, ποὺ εἶχε ἀποκηρύξει τὸν Ὑψηλάντη, καὶ εἶχε ἀναλάβει ὁ Νικόλαος, ποὺ δὲν παρασυρόταν ἀπὸ τὸν μισέλληνα πρωθυπουργὸ τῆς Αὐστρίας Μέτερνιχ. Στὴ Γαλλία ἐπίσης εἶχε παύσει ἡ ἐπιρροὴ τῆς Αὐστρίας. Σ' ὅλες αὐτὰς τὶς χώρες τὸ μεγάλο φιλελληνικὸ ρεῦμα ἀνάγκασε τὶς κυβερνήσεις νὰ ἀλλάξουν πολιτικὴ.

Στις 6 Ἰουλίου 1827 οἱ τρεῖς μεγάλες δυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ

Ρωσία υπόγραψαν συμφωνία που αναγνώριζε την Ελλάδα αυτόνομη κάτω από την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Ταυτόχρονα έστειλαν πολεμικά πλοία στα ελληνικά ύδατα, για να επιβάλουν την απόφασή τους. Άρχηγοί του στόλου ήταν του αγγλικού, ο Κόδριγκτων, του γαλλικού ο Δεριγνύ και του ρωσικού ο Έϋδεν.

Οί Έλληνες δέχτηκαν με ανακούφιση την απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων, ο Σουλτάνος όμως όχι μόνο δε δέχτηκε, αλλά πρόσταξε τον Ίμβραήμ να συνεχίση τον αγώνα με ακόμα μεγαλύτερη σκληρότητα.

Τότε οί ένωμένοι στόλοι των Δυνάμεων με γενικό αρχηγό τον Κόδριγκτων έπλευσαν στο λιμάνι της Πύλου και παρατάχτηκαν στην είσοδο του λιμανιού στις 8 Οκτώβρη του 1827. Το στόλο των Δυνάμεων αποτελούσαν 26 πλοία με 1270 κανόνια. Μέσα στο λιμάνι ήταν ο αιγυπτιακός στόλος από 82 πλοία με 2000 κανόνια. Ο Κόδριγκτων έστειλε μια βάρκα με αξιωματικούς για να επιδόσουν στον Ίμβραήμ την απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων για την κατάπαυση του πολέμου. Άλλα οί Αιγύπτιοι, που βασιζονταν στις υπέρτερες δυνάμεις τους, πυροβόλησαν τη βάρκα και άρχισαν ταυτόχρονα να χτυπούν και με τα κανόνια τους. Τότε άρχισε η ναυμαχία. Κράτησε τέσσερες ώρες. "Όλα τα έχθρικά πλοία καταστράφηκαν και ή θάλασσα γέμισε από συντρίμματα. Μεγαλύτερη ναυτική καταστροφή δεν είχε πάθει ή Τουρκία από την εποχή της ναυμαχίας της Ναυπάκτου (1571).

Άλλα και ύστερα από αυτή τη συμφορά οί Τουρκοί δε δέχτηκαν τη συμφωνία του Λονδίνου για αυτόνομία της Ελλάδας και έτοιμάζαν νέα έκστρατεία. Τότε οί προστάτιδες Δυνάμεις ανακάλεσαν τους πρεσβευτές τους από την Κωνσταντινούπολη και σταμάτησαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με την Τουρκία. Στις 7 Μαΐου 1828 ή Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Τουρκίας και τα στρατεύματά της έφτασαν ως την Άδριανούπολη. Η Γαλλία έστειλε στην Πελοπόννησο στις 18 Αύγουστου το στρατηγό Μαιζώνα με 14.000 πεζικό στρατό και 300 ίππεις, για να διώξη τον Ίμβραήμ.

Ύστερα από τα μέτρα αυτά των Δυνάμεων ο Ίμβραήμ έξαναγκάστηκε να φύγη από την Πελοπόννησο, όλες δε οί τουρκικές φρουρές παραδόθηκαν. Ο Τσώρτς πέρασε στη Δυτική Στερεά Ελλάδα και έδιωξε από αυτή τους Τούρκους και ο Δημήτριος Ύψηλάντης έδιωξε τους Τούρκους από την Ανατολική. Κοντά στην Πέτρα της Βοιωτίας στις 19

Σεπτεμβρίου 1829 έδωκε τήν τελευταία μάχη τοῦ αἱματηροῦ ἀγώνα, πού εἶχε ἀρχίσει, πρὶν ἀπὸ ὀχτῶ χρόνια, στὸν Προῦθο ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος.

Ἀπὸ τὸ Μάρτη τοῦ 1829 οἱ τρεῖς Προστάτιδες Δυνάμεις εἶχαν ὑπογράψει νέο Πρωτόκολλο. Μ' αὐτὸ ἰδρύθηκε Ἑλληνικὸ Κράτος κάτω ἀπὸ τήν ἐπικυριαρχία τοῦ Σουλτάνου. Τὸ νέο κράτος ἀποτελοῦσε ἡ Πελοπόννησος, ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα ὡς τὸν Ἀμβρακικὸ καὶ τὸν Παγασητικὸ κόλπο, ἡ Εὐβοία καὶ οἱ Κυκλάδες. Τὸ Πρωτόκολλο αὐτὸ τὸ ἐπίβαλε ὁ Τσάρος στὴν Τουρκία γιὰ νὰ πάψη τὸν πόλεμο πού τῆς εἶχε κηρύξει.

Στὸ μεταξὺ ὅμως μεταβλήθηκαν οἱ διαθέσεις τῶν Ἀγγλῶν καὶ στίς 22 Ἰανουαρίου 1830 μὲ νέο Πρωτόκολλο πού ὑπογράφηκε στὸ Λονδίνο, ἰδρύθηκε ἀνεξάρτητο Ἑλληνικὸ Βασίλειο νοτίως τοῦ Σπερχειοῦ. Ἀργότερα, τὸν Μάη τοῦ 1832, πού ἦρθε ὁ Ὅθωνας στὴν Ἑλλάδα, τὰ ὅρια τοῦ Βασιλείου μετατοπίστηκαν ὡς τὸν Παγασητικὸ καὶ Ἀμβρακικὸ κόλπο.

Ἐρωτήσεις. «Ποιά περιστατικὰ ἀλλάξαν τὴ στάση τῶν κυβερνήσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων στὸ ἑλληνικὸ ζήτημα; Πῶς ἀναγκάστηκε ἡ Τουρκία νὰ δεχτῆ τὴν ἀπόφαση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων; Πῶς μπόρεσε ὁ μικρότερος στόλος τῶν Δυνάμεων νὰ καταστρέψῃ τὸν μεγαλύτερον τοῦ Ἰμβραήμ; Ποιά ἦσαν τὰ ὅρια τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου;

Ἐργασίες. Καταρτίστε κατάλογο μὲ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν γεγονότων ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ 1827 μέχρι τοῦ 1830.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

Τ Ο Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ο Ε Λ Λ Η Ν Ι Κ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Σ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Α'

Τ Α Γ Ε Γ Ο Ν Ο Τ Α Υ Σ Τ Ε Ρ Α Α Π Ο Τ Η Ν Α Π Ε Λ Ε Υ Θ Ε Ρ Ω Σ Η

1. 'Ο 'Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1831)

'Η Τρίτη 'Εθνική Συνέλευση τῶν 'Ελλήνων, ποὺ συνήλθε στὴν Τροιζήνα τὸ Μάρτη τοῦ 1827 ἐξέλεξε τὸν 'Ιωάννη Καποδίστρια κυβερνήτη τῆς 'Ελλάδας γιὰ ἑπτὰ χρόνια.

'Ο 'Ιωάννης Καποδίστριας καταγόταν ἀπὸ εὐπορὴ οἰκογένεια τῆς Κέρκυρας. Σπούδασε στὴν Εὐρώπη καὶ ὑπηρέτησε στὴν ἀρχὴ στὴ Γραμματεία τῆς 'Επικρατείας τῶν 'Ιονίων νήσων καὶ ὕστερα μῆκε στὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσία τῆς Ρωσίας καὶ ἔφτασε ὡς τὴν θέση τοῦ 'Υπουργοῦ τῶν 'Εξωτερικῶν.

"Όταν τὸν ἐξέλεξαν κυβερνήτη, βρισκόταν στὴν 'Ελβετία. Τὸ ὄνομά του ἦταν πολὺ γνωστὸ στὴν 'Ελλάδα καὶ ὅλοι πίστευαν πὼς θὰ ἔφερνε τὴν τάξη καὶ τὴν ὁμόνοια στὴ χώρα. Πρὶν κατεβῆ στὴν 'Ελλάδα ἐπισκέφτηκε τὶς κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθειά τους καὶ τὸ Γενάρη τοῦ 1828 ἔφτασε στὸ Ναύπλιο καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Αἴγινα, τὴν ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ ἔργο του ἦταν δύσκολο, γιὰτὶ ἀναρχία καὶ ἐρήμωση κυριαρχοῦσαν στὴν καταστρεμμένη χώρα. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν λιγοστέψει, τὰ ζῶα εἶχαν καταστραφῆ καὶ ἡ γῆ ἔμενε ἀκαλλιέργητη. Οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἐξαγριωθῆ καὶ ἡ ληστεία καὶ ἡ πειρατεία μάστιζαν τὸν τόπο. Νόμος δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυρότερου καταπίεζε τοὺς ἀδύνατους. Οἱ πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις δὲν εἶχαν ἀκόμα τερματισθῆ καὶ ὁ 'Ιμβραήμ ἦταν ἀκόμα στὴν Πελοπόννησο.

Ὁ Καποδίστριας προσπάθησε νὰ δώσῃ μορφή κράτους στὰ ἐρείπια καὶ στὸ χάος ποὺ βρῆκε. Εἶχε μόρφωση ἐξαιρετικὴ καὶ γνώριζε πὼς ἔπρεπε νὰ κάμῃ κράτος ὀργανωμένο, ὅπως τὰ ἄλλα πολιτισμένα κράτη τῆς Εὐρώπης.

Πρῶτα φρόντισε καὶ πῆρε ἓνα δάνειο. Ἰδρυσε τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ ἔκοψε τὰ πρῶτα νομίσματα. Ὑστερα συγκρότησε ταχτικὸ στρατὸ καὶ προσπάθησε μὲ αὐτὸν νὰ κρατήσῃ τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια καὶ νὰ πολεμήσῃ τὴν ἀναρχία καὶ τὴ ληστεία. Ἰδρυσε Γεωργικὴ Σχολὴ στὴν Τίρυνθα, γιὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴ γεωργία. Μάζεψε τὰ ὀρφανὰ τοῦ πολέμου στὸ ὀρφανοτροφεῖο τῆς Αἰγίνας καὶ ἰδρυσε σχολεῖα γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ καὶ Διδασκαλεῖο γιὰ νὰ μορφώνωνται οἱ νέοι διδάσκαλοι. Ἐργάστηκε μὲ ζῆλο καὶ προθυμία καὶ εἶχε πραγματικὰ τὴ θέληση καὶ τὴ φιλοδοξία νὰ βοηθήσῃ τὴ χώρα γιὰ νὰ ἀνασυγκροτηθῇ.

Ἀλλὰ παρὰ τὶς καλὲς του προθέσεις καὶ τὶς ἰκανότητές του, δὲν κατόρθωσε νὰ φέρῃ τὸ ἔργο του σὲ τέλος, γιατί ἦταν ἐγωιστῆς καὶ αὐταρχικός. Πίστευε πὼς οἱ ἐκλογές, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ καὶ οἱ Ἐθνοσυνελεύσεις δὲν χρειάζονταν ἀκόμα γιὰ τὴν νεοσύστατη Ἑλλάδα. Εἶχε τὴ γνώμη πὼς ὅλες οἱ ἐξουσίες πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦν στὰ χέρια ἑνὸς ἰκανοῦ καὶ χρηστοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ προδεύσῃ τὸ κράτος.

Γιὰ νὰ βάλῃ σὲ ἐφαρμογὴ τὶς ἰδέες του αὐτὲς διέλυσε τὴν Ἐθνοσυνέλευση, ποὺ τὸν ἐξέλεξε καὶ διόρισε ἓνα συμβούλιο ἀπὸ 27 ἀνθρώπους, κράτησε δὲ στὰ χέρια του ὅλη τὴν ἐξουσία. Τὰ μέτρα αὐτὰ καὶ ὁ αὐταρχικός του χαρακτήρας δυσἀρέστησαν τοὺς πρόκριτους, τοὺς πλούσιους καὶ τοὺς γαιοκτῆμονες καὶ σχηματίστηκε ἐναντίον του ἰσχυρὴ ἀντιπολίτευση. Σὲ πολλὰ μάλιστα μέρη, ὅπως στὴ Μάνη, ἡ ἀντι-

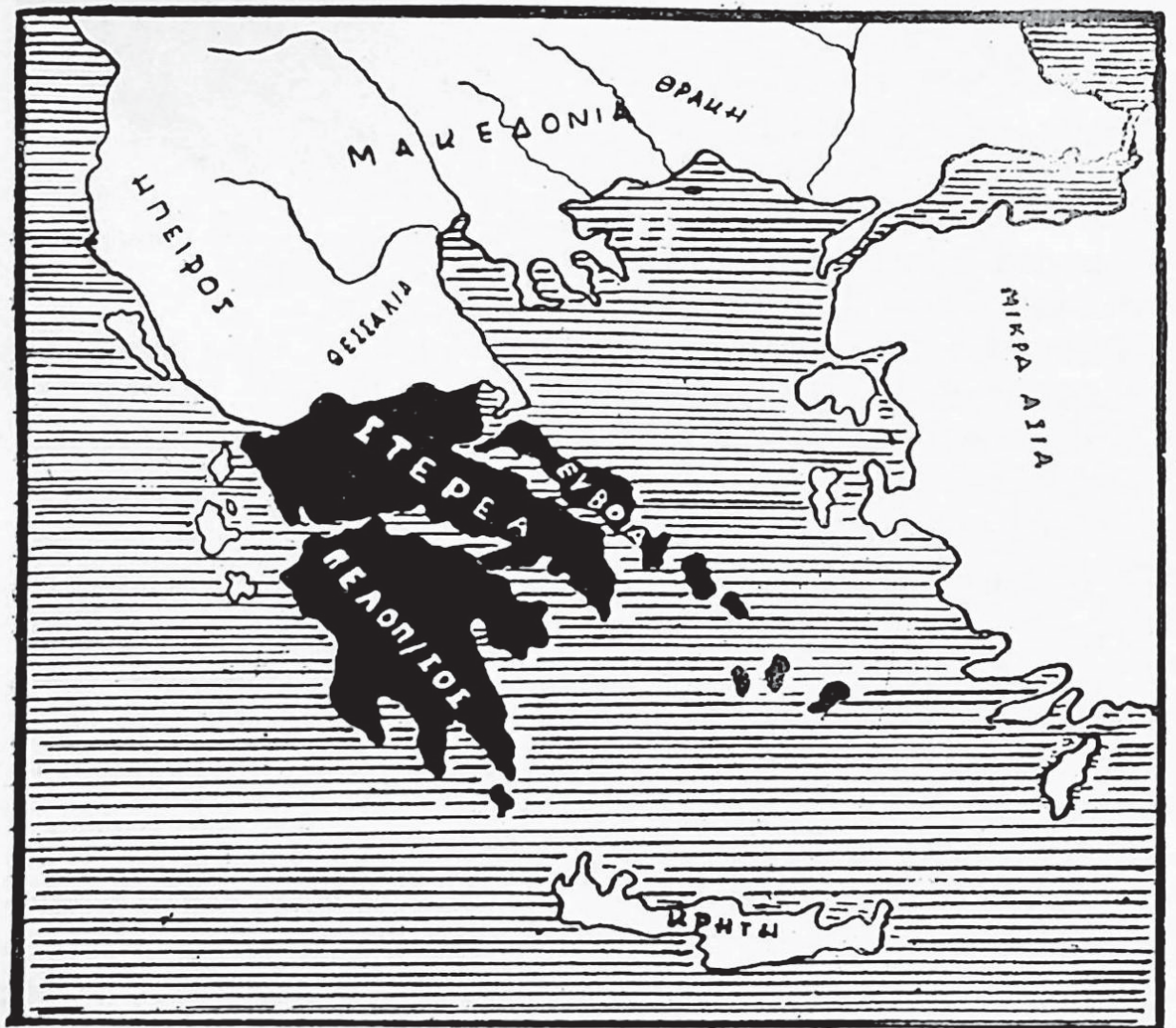

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

πολίτευση πήρε τή μορφή άνυπακοής. Τότε ό Καποδίστριας θέλησε νά έπιβάλη τò κράτος του Νόμου και διάταξε νά συλληφθούν οι Μαυρομιχαλαίοι, φυλάκισε δέ τόν Πετρόμπεη στο 'Ιτσ-Καλέ του Ναυπλίου.

Τότε ή 'Υδρα στασίασε και οι δυσσαρεστημένοι έκαμαν δική τους κυβέρνηση, που τήν όνόμασαν Συνταγματική 'Επιτροπεία. Με διαταγή τής κυβέρνησης αυτής ό Μιαούλης και ό Μαυροκορδάτος πήγαν και πήραν τò σòλο στο ναύσταθμο του Πόρου. 'Ο Καποδίστριας από τò Ναύπλιο, όπου είχε μεταφέρει τήν κυβέρνηση από τόν 'Οκτώβριο του 1829 έστειλε τò Ρώσο ναύαρχο Ρικòρντ νά χτυπήσει με τὰ κανόνια του τούς στασιαστές. Δύο πλοία τότε καταστράφηκαν και με δυσκολία σώθηκαν τὰ άλλα και ό ναύσταθμος.

Ή Έλλάδα του 1832.

Τόσο είχαν έρεθιστῆ τὰ πνεύματα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά, ὥστε τὸ πρῶτὸ στίς 27 Σεπτέμβρη τοῦ 1831 ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπεη Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης καὶ ὁ γιὸς του Γεώργιος ποὺ ἔμεναν στὸ Ναύπλιο μὲ ἐπιτήρηση τῆς Ἀστυνομίας, παραμόνεψαν καὶ δολοφόνησαν τὸν Καποδίστρια, ὅταν πῆγαινε στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴ θεία λειτουργία. Ὁ Κωνσταντῖνος σκοτώθηκε ἀμέσως ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακες τοῦ κυβερνήτη, ὁ Γεώργιος καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ τουφεκίστηκε.

Ἐρωτήσεις. Ποιά ἦταν ἡ καταγωγή καὶ ἡ σταδιοδρομία τοῦ Καποδίστρια; Ποιές δυσκολίες συνάντησε στὸ ἔργο τοῦ Κυβερνήτη; Ποιές ἀντιλήψεις εἶχε γιὰ τὴν κατάλληλη διοίκηση τῆς Ἑλλάδας; Γιατί ἦρθε σὲ ἀντίθεση μὲ ἓνα μέρος τῶν Ἑλλήνων; Ποιά ἔργα ἔκαμε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐξουσίας του;